

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΩΜΑΣ

**ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ "ΓΕΡΟΥ..
ΣΤΙΣ ΜΗΛΙΕΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ**

[Πέντε ανέκδοτα χειρόγραφα]

ΑΝΑΤΥΠΟ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
« ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ »
ΤΟΜΟΣ Δ' **ΛΑΡΙΣΑ 1983**

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓ.ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ «ΓΕΡΟΥ» ΣΤΙΣ ΜΗΛΙΕΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ – ΠΕΝΤΕ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ –

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΟΙ ΜΗΛΙΕΣ του Πηλίου, αυτό το ιστορικό αρχοντοχώρι της Μαγνησίας, ύψωσε παλιά τρία μοναστήρια. Το ένα στο όνομα της Αγίας Τριάδας, που δεν σώζεται σήμερα, το άλλο της Αγίας Παρασκευής και το τρίτο του Αγίου Νικολάου του «Γέρου», όπως ονομαζόταν. Τα δυο τελευταία υπάρχουν, με γκρεμισμένα όμως κελιά και σε κατάσταση που δεν εμπνέουν αισιοδοξία για το μέλλον-τους. Είναι εξάλλου μοίρα των έρημων μοναστηριών του Πηλίου: Να πέσουν, εγκαταλειμένα στην καταφρόνια της Εκκλησίας και της Πολιτείας.

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ του Αγίου Νικολάου' θα με απασχολήσει εδώ. Όχι εξονυχιστικά. Βασικός στόχος-μου είναι να έρθουν στο φως κάποιες σκόρπιες σημειώσεις, μαζί και πέντε ανέκδοτα χειρόγραφα, που επισήμανα στη βιβλιοθήκη των Μηλιών με τη συμπαράσταση του βιβλιοθηκάρου Ρήγα Κουτέ. Εκμεταλλεύομαι όμως την ευκαιρία να προβά και σε κάποιες αναφορές-μου σε καθέκαστα του μοναστηριού.

Δύο περίπου χιλιόμετρα στα ανατολικά των Μηλιών και με θέα προς τον Παγασιτικό κόλπο, υψώνεται το χτίσμα: Στη μέση το καθολικό και γύρω γκρεμισμένα κελιά. Αλλού ντουβάρια υψωμένα κι αλλού χαμηλωμένα, με πέτρες που ξεκολλούν και πέφτουν συνέχεια. Ακόμα: Παλιές θεμελιώσεις ένα γύρω και λιθοσώρια. Στα τριγυρινά μηλιώνες αντανακλούν το μόχθο των Μηλιωτών σ' αυτά τα παρθένα πλάγια του Πηλίου, όπου θρασομανάει το πράσινο, ενισχύοντας την εντύπωση της γαλήνης. Το καθολικό (τύπος σταυροπηγιακού ναού) με δύο χορούς, που

«Άγιος Νικόλαος ο Γέρος» στις Μηλιές του Πηλίου [1982]. Το καθολικό-του είναι το μόνο που σώζεται ακέραιο.

« Άγιος Νικόλαος ο Γέρος» στις Μηλιές του Πηλίου [1982]. Η κύρια είσοδος, που έγινε από 3 σκουρόχρωμα μάρμαρα.

εξωτερικά καταλήγουν, σε κόγχη. Στην καθεμία δεσπόζει μία ζώνη με απλά λιθανάγλυφα σε πηλιορίτικες πλάκες. Σκεπή δίριχτη με πλάκες παντού, τοποθετημένες συμμετρικά και με τρούλο κάπως εμφανή, που στην κορυφή-του κρατάει ωραίο σιδερένιο σταυρό. Στο δυτικό μέρος ενώνεται με κλειστό πέτρινο νάρθηκα, με τρούλο επίσης στηριγμένο σε τέσσερα τόξα με χτιστές κολόνες. Πάνω από τη δυτική είσοδο του νάρθηκα έχει εντοιχιστεί πλάκα με τα εσώγλυφα: «ΟΥΤΟΣ Ο ΝΑΟ[Σ] ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΥΡΩΝ ΤΗΣ ΛΥΚΙΑΣ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΥ». Πιο κάτω χαράζονται και τούτα: «ΨΥΧΩΝ ΤΕ ΙΑΤΡΕΙΟΝ ΑΨΙΞ² ΙΟΥΛΙΟΥ ΗΣ».

Ο πέτρινος νάρθηκας εσωτερικά είναι κατάστιχος από αγιογραφικό διάκοσμο. Υπάρχουν ολόσωμοι άγιοι και άλλοι σε θωράκια. Αγιογραφίες ακόμα βρίσκουμε και στο κάτω μέρος των τόξων, καθώς και στα σφαιρικά τρίγωνα, όπου εικονογραφούνται μαρτύρια αγίων. Του βόριου όμως τοίχου οι αγιογραφίες έχουν εντελώς ξεθωριάσει σήμερα. Φθείρονται βέβαια και οι άλλες, εκτεθειμένες όπως είναι στον ελεύθερο αέρα και χωρίς καμιά συντήρηση έως τώρα.

Η κύρια είσοδος (κάτω από το δυτικό μέρος του νάρθηκα) σχηματίζεται από τρία σκουρόχρωμα μάρμαρα. Το απάνω, τεράστιο και βαρύ είναι κοιλόκυρτο χωρίς σκάλισμα. Πάνω από αυτό υπάρχει τύμπανο με τον Αϊ-Νικόλα να παισιώνεται από δύο καθalάρηδες αγίους, ενώ ψηλότερα σε φανταχτερό μαύρο πλαίσιο φαντάζει η επιγραφή «ΔΕΙCΙC (ΔΕΗΣΙΣ) / ΤΟΥ ΔΟΥ/ΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕ/ΟΥ ΑΘΑΝΑCΙ/ΟΥ ΜΠΑΖΤΑΙ/ΚΗ² ετι 1799 / ΟΚΤΟΒΡΙΟΥ 29». Η πόρτα βαριά και με μεγάλα γυφτοκάρφια.

Το εσωτερικό της εκκλησίας (μονόκλιτη) φωτίζεται όχι πολύ από δύο μικρά παράθυρα. Ένα στο βορά και ένα στο νότο. Πάνω από το βορινό υπάρχει επιγραφή με μαύρα γράμματα, που λίγο διακρίνονται πια. Τρίτο παράθυρο, μικρό κι αυτό, ανοίγεται στο ιερό. Το δάπεδο κάτω καμωμένο με πλάκες τετραγωνισμένες. Τέλος το τέμπλο με τούβλα χτισμένο, φαίνεται μάλλον κατοπινό. Οι ζωγραφιστές εικόνες-του έχουν ατονήσει.

Όλοι οι τοίχοι, μέσα κι έξω του ιερού, είναι γεμάτοι από αγιογραφίες. Ψηλά ο παντοκράτορας

Η επιγραφή του μοναστηριού «Άγιος Νικόλαος ο Γέρος» των Μηλιών του Πηλίου, που αναφέρεται στον πληοριτή αρματολό Θανάση Μπαστέκη (29-10-1779).

και γύρω-του άγγελοι ολόσωμοι. Στα σφαιρικά τρίγωνα, οι τέσσερις ευαγγελιστές με τα σύμβολά-τους. Στην πρώτη ζώνη από το δάπεδο (ύψος 1,2 μ.) σημαδεύεται τοιχογραφικός διάκοσμος από ρόμβους γύρω-γύρω. Ακολουθούν τέσσερις ακόμα ζώνες παράλληλες. Η πρώτη με ολόσωμους αγίους, η δεύτερη με αγίους σε θωράκια, η τρίτη με σκηνές από τη γέννηση και από τη βάφτιση του Χριστού, την ανάσταση του Λαζάρου, τη θαϊφόρο, την προδοσία του Ιούδα, τη σταύρωση και την ανάσταση. Τέλος η τέταρτη ζώνη παρουσιάζει την κάθοδο του Χριστού στον Άδη (θόριο τοίχο) και τη Μεταμόρφωση (νότιο τοίχο).

Στο ιερό μέσα οι τοιχογραφίες είναι πιο ζωντανές: Παράσταση του Άδη με τη γνωστή μορφή του θηριου, του Ιωαννά που βγαίνει από το στόμα του κήτους, της αποκαθίλωσης, της μετάληψης των μαθητών από το Χριστό, αγίων με ειλητάρια. Τα ενδιάμεσα διαστήματα γεμίζουν από χαριτωμένα διακοσμητικά σχέδια.

Μέσα στο ιερό βρήκα (Απρίλης 1978) ένα παλιό ευαγγέλιο, καταφαγωμένο από τα ποντίκια και ριγμένο σε σιδερένιο κουτί. Στα περιθώρια των σελίδων και στα παράφυλλα διακρίνονταν χειρόγραφες σημειώσεις από παλιά, που κι αυτές όμως είχαν καταστραφεί. Καταφαγωμένα επίσης, και στην ίδια θέση, ένα κάλυμα δικοποπότηρου. Ευαγγέλιο και κάλυμα «πνιγμένα» μέσα σε σωρό από τρίματα που προκάλεσαν τα ποντίκια και σε κοπριές! Η αδιαφορία της επισήμης Εκκλησίας είναι ολοφάνερη.

Ωστόσο το χριστιανικό καθίδρυμα βρίσκεται αρκετά μέσα στο λαϊκό αισθημα της περιοχής. Το βεβαιώνει η κάπια καθαριότητα του χώρου, το τονίζουν και οι εντυπώσεις, που καταγράφουν ταπεινοί επισκέπτες σε φύλλα χαρτιού, κρατημένα στις σελίδες παλιού ψαλτηριου. Είναι μια μαρτυρία συνάφιας χτίσματος και λαϊκής ψυχής αυτές οι εντυπώσεις, κι από την άλλη μία εκφραση πόνου για την τέλεια εγκατάλειψή-του.

Η ΠΡΩΤΑΡΧΗ του μοναστηριού, μας είναι άγνωστη. Πότε χτίστηκε; Υπάρχουν βέβαια δύο

χρονολογικές ενδείξεις, που είδαμε πιο πάνω. Η μία, όμως, έχει χαραχτεί λάθος στα δύο τελευταία γράμματα. Η άλλη (1799) είναι κατοπινή και αφορά το χρόνο της φιλοτέχνησης κάπιων αγιογραφιών. Μία τρίτη χρονολογία (1711) μας δίνει η κυβερνητική εφημερίδα⁴, που χαρακτηρίζει το μνημείο «διατηρητέο». Δεν τη βρήκα όμως πουθενά στο χτίσμα. Ίσως να υπήρχε παλιότερα και ατόνησε σήμερα.

Την παλιότερη πάντως αναφορά στο μοναστήρι τη δίνει ο Μηλιώτης περιηγητής Αργύρης Φιλιππίδης από τα 1815. Από τότε κανείς, νομίζω, δεν ασχολήθηκε μαζί-του, το καθίδρυμα έμεινε έξω από την ιστοριογραφία της περιοχής-μας. Αξίζει όμως να παρακολουθήσουμε αυτή την υπογράμμιση του Αργύρη Φιλιππίδη, η οποία διασώζει και τον κτίτορα⁵.

«Ανατολικά (εννοεί από τις Μηλιές), έως μισή ώρα, είναι τό μοναστήρι του άγιου Νικολάου. Τούτο πρώτον δέν ήτον τίποτα. Κάποιος ιερομόναχος Κυπριανός, Μηλιώτης, πήγε εις Αλεξάνδρεια εις ταμιάθη και εις όλην τήν πετράϊαν Άραβϊαν, και έφερεν ύπερ τά τριάντα πουγγιά, από έλέη τών Χριστιανών, και έκτισεν αυτό, μέ τοιχοκάστρο, μέ όντάδες, μέ άρχοντιλίκια, μέ όλα του τά αναγκαία κώμοδα.» Έκτισεν εις τήν μέση τήν έκκλησίαν, σταυροθόλι, τήν έζωγράψισεν όλην, έξω και μέσα, έφερε μανουάλια μπρούτζινα ώραϊα, κανδήλια και άλλα, όπου πιστεύσατέ μοι, τοιαύτην έπιμέλειαν δέν είχε άλλος, εις τό να άποτελέση ένα τοιούτον έργον θεάρεστον. Άλλ' οι καλοί πατριώται τόν έδίδωξαν, και έπαραπονέθη και πήγε εις τήν Κωνσταντινούπολιν, νά κλαύση, τόν πόνον του· και απέθανε από τήν πανούκλα».

Η υπογράμμιση του Φιλιππίδη ότι οι κάτοικοι των Μηλιών έδίδωξαν τον ιερομόναχο-κτίτορα, είναι δυστυχώς ανατιολόγητη. Υπάρχει ωστόσο μία παράδοση στις Μηλιές⁶, ότι οι Μηλιώτες προύχοντες έδίδωξαν τους καλόγερους και πήραν αυτοί το μοναστήρι με τα έχοντά-του⁷. Δεν ξέρω αν και οι δύο ταυτίζονται ή αναφέρονται σε διαφορετικούς χρόνους.

Πάντως το μοναστήρι είχε κάποτε, όπως λένε οι μηλιώτικες παραδόσεις, δέκα καλόγερους. Διάθετε ακόμα και βιβλιοδοτειο, όπου γίνονταν βιβλία με σκαλιστά ξύλινα πανάρια. Διαφέντευε και μεγάλη κτηματική περιουσία κι αμέτρητα γιδοπρόβατα. Είχε βέβαια και το πανηγύρι. Κάθε χρόνο την ημέρα της μνήμης του Αγίου Νικολάου-6 Δεκεμβρίου. Κοινά τραπέζια και χοροί μπροστά στο ξέφωτο. Αυτά όμως πριν από το 1930.

Στους καιρούς-μας συνεχίζεται μία εκφυλισμένη, μορφή πανηγυριού. Λειτουργία κι ύστερα διάλυση των πανηγυριστών. Οι καιροί-μας λειτουργούν διαλυτικά και για τη λαϊκή-μας Παράδοση.

ΤΑ 5 ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΚΑΠΙΑ άγνωστα στοιχεία για το μοναστήρι μας δίνουν μερικές σημειώσεις, καθώς και πέντε ανέκδοτα γράμματα (ένα βεβαιωτικό και τέσσερα συμφωνητικά), που σώζονται στα λυτά χειρόγραφα της βιβλιοθήκης στις Μηλιές. Η παλιότερη σημείωση είναι από τις 29 Ιουλίου 1814 (χργρ. Η/22) και αναφέρεται στα πράγματα, που βρέθηκαν στο μοναστήρι ύστερα από το θάνατο του ιερομόναχου Α. Κυπριανού. Γίνεται φανερό, λοιπόν, ότι ο Κυπριανός είχε ενοικιάσει τα κτήματα του μοναστηριού κι είχε χρεωθεί τα διάφορα αντικείμενα, που υπήρχαν στο χτίσμα. Αντιγράφω μερικά: ρακοκάζανα, τεντζερέδια, γαβάθες, λαγοσίδερα, φκειάρια, τσεκούρια, μαχαίρια, δρεπάνια, ξυλοφάγοι, αδράχτια, πιθάρια, βαρέλια, παπλώματα, τσέργκες, καρπέτες, πετραχήλι, στιχάριο, φελόνιο κ.λ.π.

Πέρα απ' αυτά, η σημείωση ξεκαθαρίζει, νομίζω, και την κυριότητα του μοναστηριού. Δεν ανήκε στη μητρόπολη, όπως συνέβαινε με άλλα τέτια καθιδρύματα του Πηλίου. Ανήκε στην κοινοτητα των Μηλιών, όπως υπονοείται κι από άλλα χειρόγραφα, που θα δούμε στη συνέχεια. Πώς αποκτήθηκε όμως; Η απάντηση έρχεται, θαρρώ, από τα προηγούμενα: Το μοναστήρι το έχτισε καλόγερος, κι οπωσδήποτε το παράδωσε στη μητρόπολη της Δημητριάδας, αλλά οι Μηλιώτες τ' άρπαξαν με το «έτσι θέλω». Το τονίζει έμεσα ο Αργύρης Φιλιππίδης (όπ.π.) και το κυρώνει η πιο

« Άγιος Νικόλαος ο Γέρος» στις Μηλιές του Πηλίου [1982]. Η σκεπή του καθολικού, με τη συμμετρική διάταξη των πλακών.

πάνω μηλιώτικη παράδοση. Το άρπαξαν βέβαια, όπως έκαναν και με το άλλο της Αγίας Τριάδας (όπ.π.) όχι για λόγου-τους, αλλά για να συντηρούν με τα έσοδά-του κοινωφελή ιδρύματα, σαν τη Σχολή-τους. Πρόκειται για ενέργειες αξιοσημείωτες στ' αλήθεια, ενδειχτικές ενός άλλου προοδευτικού πνεύματος. Δεν ξέρω αν είταν η μοναδική. Πάντως, από όσο γνωρίζω, πουθενά αλλού της Μαγνησίας δεν έχουμε τέτοιες χειρονομίες των κοτζαμπάσηδων, τόσο ευεργετικές του κοινωνικού συνόλου.

Στα 1816 παράδωσε το μοναστήρι στη χώρα 1420 γρόσια, σύμφωνα με μια σημείωση (Ζ/44. 3.6.1817), όπου ο Άγιος Νικόλαος παίρνει ένα προσωνύμιο, που πουθενά αλλού δεν άκουσα στην Ελλάδα: «Γέρος»: «εις τον άγιον νικόλαον τον γέρον...», γράφει. Πολύ πιθανό η προσωνυμία να δόθηκε στον χειμωνιάτικο Άγιο, που γιορταζόταν στο μοναστήρι αυτό, για να διασταλεί από τον άλλον, τον ανοιξιάτικο Άγιο Νικόλαο, τον «Νέον», όπως λεγόταν και που είχε κι αυτός το ναό του στις Μηλιές⁸.

Τέσσερα χρόνια πιο ύστερα, πάλι το μοναστήρι δίνει στη χώρα των Μηλιών άλλα 1420 γρόσια με το χέρι του (ενοικιαστή;) Δημητρίου Κωνσταντάκη (Ζ/20, 9.3.1820). Αποδώ και πέρα, κι ως τα 1829, τίποτα δεν μπόρεσα να επισημάνω σχετικά για τούτο το θρησκευτικό καθίδρυμά του Πηλίου. Από το χρόνο όμως τούτο και ίσαμε τα 1852 ριχνεται κάποιο φως σε οικονομικά κυρίως θέματα του μοναστηριού, χάρη στα πέντε ανέκδοτα γράμματα, που καταχωρώ πιο κάτω.

Με το πρώτο του 1829 πληροφορούμαστε... ότι από τα 1817 έως τα 1829 τουλάχιστο, ηγουμένευε στο μοναστήρι ο παπα-Γρηγόριος Παρασκευά, που είταν και υπεύθυνος για την οικονομική διαχειρισή-του. Κεινο το χρόνο, λοιπόν, δηλώνει πως εξόφλησε κάθε χρέος προς το μοναστήρι και, πέρα απ' αυτό, πως ό,τι είχε και δεν είχε τα αφιέρωνε όλα σ' αυτό, μαζί με τον εαυτό-του, βέβαια. Συγκεκριμένα έγγραφε:

«διά του παρόντος βεβαιωτικού γράμματος δηλοποιώ έγώ ο παπᾶ Γρηγόριος Παρασκευᾶ και ηγούμενος του Μοναστηριου του Άγιου Νικολάου, ότι από τᾶ 1817: έτος, μέχρι σήμερον όπου ήμουν ηγούμενος εις τό Μοναστήρι, και έσόδευσα και έξόδευσα, είτε κόπου έχω δουλεύσεως είτε γρόσια επέρασαν επάνω εις τό μοναστήρι από έξοδάμου και χτισμέτια⁹ εφε από τό ίδιο μοναστήρι παρ' έμου ομοίως και έγώ, από την χώραν, υπόσχομαι και έγώ εις τό

Είναι, λοιπόν, φανερό απ' αυτά ,πως την εκμετάλλευση και την επίβλεψη της μοναστηριακής περιουσίας δεν την είχαν οι καλόγεροι, που ίσως και να μην υπήρχαν αφού κανείς δεν αναφέρεται στα γράμματα. Την είχαν οι επίτροποι της Σχολής των Μηλιών, ως εκπρόσωποι της κοινότητας. θαρρώ λοιπόν, πως επαληθεύεται, για μια ακόμη φορά η σημερινή παράδοση στις Μηλιές, ότι το μοναστήρι το πήραν με το ζόρι οι προύχοντες της πολίχνης.

Το πρώτο, λοιπόν, από τα τρία παραπάνω γράμματα, συνταγμένο στα 1840, υπογραμμίζει τη συμφωνία μεταξύ της κοινότητας και του παπα-Κωνσταντή Στάθη τριαντάφλου με τους παρακάτω όρους:

- 1) Ο ενοικιαστής να δίνει στις Μηλιές κάθε χρονιά, και για έξι χρόνια, 2.100 γρόσια σε δύο δόσεις, αφού ο ίδιος θα πλήρωνε και το φόρο (τη δεκάτη) στους τούρκους. Θα μάζευε βέβαια όλη την παραγωγή και θα περιποίτα τα κτήματα, αλλά δεν είχε δικαίωμα να καταστρέφει δέντρα. Για φωτόξυλα θα πήγαινε στα δάση του μοναστηριού να κόψει. Αλλά και πάλι δε θα χαλούσε τα δέντρα, που είχαν χρησιμα για ξυλία.
- 2) Να προσέχει τα αντικείμενα, που θα χρησιμοποιεί στο μοναστήρι. Άμα χάσει ή καταστρέψει κάτι, θα το αντικαταστήσει.
- 3) Όταν θα έμενε στο μοναστήρι, σε καιρό παραγωγής καρπών, μαζί με τον εργάτη-του, θα είχαν υπεύθυνος για κάθε φθορά που θα προκαλούνταν στα κελιά.

Στις λεπτομέριές-του αυτό το συμφωνητικό έχει έτσι:

«Τά μαξούλια από τήν περιοχήν τοῦ ἁγίου νικολάου ἕως ἐκεῖ ὅπου διωρίσθησαν τά σύνορα τρυγύρω, ἀπό τήν χώραν, ἀπό ἑλαιάς, ἀπό σῦκα, ἀπό σταφύλια, ἀπό μετᾶξι καί ἀπό σπαρτά ὅπου θά σπαρθοῦν μέσα εἰς αὐτήν τήν περιοχήν, δώθησαν κείσιμον¹⁰ διά χρόνους ἕξι ὁμοῦ μέ ὅλα τά πωρικά, πρὸς τόν Παπ(ᾶ) Κωνσταντί στάθι τριαντάφλου διά γρόσια 2100 ἤτοι γρόσια δύο χιλιάδες καί ἑκατόν τόν καθέκαστον χρόνον νά διδῆ πρὸς τήν χώραν, τά μέν γρόσια 1050 νά μετρά πρώτη μαρτίου, τά δέ γρόσια 1050 πρώτη σεπτεμβρίου, καί τόν δεύτερον χρόνον ὁμοίως, ἕως τά ἕξι χρόνια τῆς συμφωνείας του μέ τήν Χώραν, καί νά ἀποκρίνεται εἰς τά δέκατα τοῦ κάθε χρόνου καί τό δώσιμον τῆς τιμῆς πρὸς τήν χώραν καί ὅτι περικολον¹¹, (ὁ μη γένοίτο) εἰς αὐτά τά ἕξι χρόνια στά μαξούλια ἐπάνω, νά εἶναι διά λογαριασμόν αὐτοῦ τοῦ ρηθέντος ἀγγραστοῦ, ἄνευ τινός προφάσεως του, ὁ ὁποῖος δέν ἔχει νά κόψῃ κανένα δένδρον μέσα εἰς αὐτήν τήν περιοχήν ἀλλά μάλλον νά τα καθαρίζῃ, καί ἂν θέλῃ ξύλα, διά τήν φωτιά τῆς δουλιᾶς του, νά κόπῃ ξύλα ἀπό τό ὄρμάγκι, ἄχρηστα διά κίρεστέ, ὁμοίως πρέπει νά ἀποδώσῃ σῶα, καί ὅσα εἰδήματα πάρῃ τοῦ μοναστηρίου πρὸς χρῆσιν ἀναγκαίαν τῆς δουλιᾶς του, κατά τό κατάστιχον τοῦ ἐπιτρόπου ὅπου τοῦ δωθῆ, καί ἂν κανένα χάσῃ, ἢ χαλάσῃ, νά τό πληρώνει καλόν, καί μέσα στό μοναστήρι ὅπου θά κάθεται ὅταν σοδεύῃ τό μαξούλι, ἢ νά σπύρῃ ἂν γίνῃ ζημία σέ κανένα οὐδά (ὄντά·εδώ:κελί), ἢ ἀπό ἐργάτην του, ἢ ἀπό αὐτόν τόν ἴδιον, εἰς ἐκείνους τούς ὄνδάδες ὅπου θά κάθονται, καί θά εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν του, νά ἀποκρίνεται ὁ ἴδιος ὁ ρηθείς ἀγγραστής, μετὰς ἀνωτέρω συμφωνείας ὅλας ἐδώθησαν κείσιμον ἀπό μέρους τῆς κοινότητος, τῶν Ἐπιτρόπων, ὅλα τά μαξούλια τῆς περιοχῆς τοῦ ἁγίου νικολάου ὡς ἄνωθεν δι' ἕξι χρόνους πρὸς τόν Παπ(ᾶ) Κωνσ(αντή) σταθῆ Γιάννην τριαντάφλου καί Κ: Ζαφέρ καί ἔστω εἰς ἔνδειξιν

(Ακολουθοῦν τρεῖς κάθετες γραμμές γραφῆς, αὐτές): «ἕως τό ἔτος 1846 ὅπου τελειώνουν τά ἕξι χρόνια γινόμενον τό μαξούλι ἐλαιῶν τότε δέν ἔχει τήν ἄδειαν νά μάσῃ ἑλαιάς ἀπό ἐκεῖνο τό μαξούλι»

τῆ 8 Δεκεμβ(ρ)ίου 1840 Μηλιαίς»

(Υπογραφές)

Εὐστάθιος Δήμου βεβαιῶ

Ἀργύρη παπᾶ βεβαιῶ

Φίλιππος κωνσταντή

Φίλιππος κωνσταντή

Φίλιππος Ἀργύρη βεβεῶ

Ἀποστόλης Κώστιου βεβαιῶ

Ἀργ(ύρης) Ιωάν(νου) βεβαιῶ

Ἀργύρης παπαργυρόπουλου βεβαιῶ.

Σε άλλη όμως σημείωση (Θ/18) βρίσκουμε αυξημένο το χρονικό ενοίκιο, που έπρεπε να δώσει ο παπα-Κωνσταντής: Δύο χιλιάδες γρόσια το χρόνο. Στην απέναντι στήλη του ίδιου χειρόγραφου διαβάζουμε και τον αριθμό των γροσίων που δικαιούνταν να παίρνει από τη χώρα, για ορισμένες πληρωμές. Έτσι βλέπουμε πως ο ενοικιαστής-παπάς έδωσε το 1842 στον επίσκοπο της Δημητριάδας Μελέτιο 1000 γρόσια για «φιλότιμον»¹², κι ακόμα την άλλη χρονιά άλλες 2000 γρόσια για «μαστορικά» στον «Αϊ-Νικόλα», και τελευταία 1874, 20 γρόσια για «ασβέστη, πριονιστικά, άμμο, καρφί, πλάκα» κλπ. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι στα 1843 επισκευάζεται το χτίσμα του μοναστηριού.

Γύρω στα 1846, όταν έληξε η εξάχρονη σύμβαση, έγινε η καταγραφή των κινητών αντικειμένων, που αφήσε στο μοναστήρι ο παπα-Κωνσταντής. Καταγράφηκαν όλα: Καζάνια, τετζερέδια, μπρίκια, γκιούμια, πιάτα, χουλιάρια, τηγάνια, πυρουστιάς κ.λ.π. (Βλ. χργρ. Θ/24)

Κεινη τη χρονιά (1846) συνάπτεται νέα εξάχρονη συμφωνία ανάμεσα στους επιτρόπους της Σχολής των Μηλιών και στο Γρηγόριο Γεωργίου παπα Πανταζή με τους παρακάτω όρους:

1) Ο ενοικιαστής να δίνει κάθε χρόνο στους επιτρόπους της Σχολής 1000 γρόσια (από 500 το εξάμηνο), υποχρεούμενος βέβαια να προστατεύει, να καλλιεργεί και να περιποιείται τα χωράφια, φυτεύοντας και νέα δέντρα, για την αύξηση της παραγωγής.

2) Να χρεωθεί και να καταγράψει όλα τα πράγματα που θα χρησιμοποιούσε στα έξι χρόνια, που θα έμενε στο μοναστήρι, για να τα παραδώσει στο τέλος ακέραια.

3) Να αναλάβει ο ίδιος να πληρώνει τους φόρους στους τούρκους ή στις Μηλιές, καθώς επίσης και τα έξοδα της επιστασίας του μοναστηριού, έχοντας πάντα την υποστήριξη και την συνδρομή των επιτρόπων της Σχολής, προς τους οποίους είναι υποχρεωμένος να προβαίνει κάθε φορά και σε έναν απολογισμό της εργασίας-του. Να π ακριβώς περιλάβαινε το συμφωνητικό εκείνο γράμμα:

«Τό μαξούλι ὀλης τῆς περιοχῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Μύρων, τό παλιοκλήσι¹³ καί ταῖς εἰς Γερονικολεῖκα πλατάνια¹⁴ ἐλαιῖς, συνιστάμενα εἰς ἐλαιῖς, σταφύλια, σῦκα, μετὰξι, πωρικά καί σπαρτά ὅπου θά σπαρθοῦν μέσα εἰς τήν περιοχὴν κλπ ἐδόθησαν κεισίμι διὰ ἔξ ἔτη Αριθμ.6. ἐξη πρὸς τόν Γρηγόριον Γεωργίου Παπᾶ Πανταζῆ διὰ ἔξ χρόνους σωστούς ἀπὸ τῆς σήμερον ἀνά χίλια γρ(όσια) κατ' ἔτος δῆλ(ον) γρ(όσια) ἐξ χιλιάδας Αριθ-6000 διὰ τούς ἔξ χρόνους μέ τὰς ἐξῆς συμφωνίας:

Ἰ υποχρεοῦται ὁ ρηθεῖς ἐνοικιαστής Γρηγόριος νά καλλιεργῆ, κοπρίζη καί νά προάγη τὰ κοινὰ αὐτὰ κτήματα τοσον ἀμπελῶνα, ὅσον καί ἐλαιῶνα, συκαῖς καί λοιπὰ δένδρα φυτεῶν κατ' ἔτος ἀνά 50 πενήντα ρίζας ἐλαιῶν καί ἀνά ἑκατόν ρίζας συκῶν, ἑκατόν ἕως διακοσίας ρίζας συκαμιναιῶν (μουριές δηλαδῆ) καί ἄλλα διάφορα ὄπωροφόρα δένδρα ὅπου ἀνήκουν, θηλιαζῶν (δηλαδή μπολιάζοντας) ταῖς ἀγριοελαιῖς, ἀγκορντζιαῖς κλ. δένδρα, νά προσέχη νά μὴ φθειρῶνται τὰ δένδρα ἀπὸ τούς διαβαίνοντας ἐκεῖθεν διὰ τῶν ζῶων τους ἢ ἄλλως πως, νά μὴ κόπτη μὴτ' αὐτός (μὴτ' εἰς ἄλλον νά τό συγχωρῆ) δένδρον χρήσιμον εἰς ξυλικὴν ἀνευ τῆς ἀδείας τῶν ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς, νά μὴ ἔχη μὴτε γίδαν, μὴτ' ἄλλους ν' ἀφίνη νά πηγαίνουν ἐκεῖ ἐκτός προβάτων.

Ἰ υποχρεοῦται ὁ ρηθεῖς νά καταστρώση εἰς τούς Ἐπιτρόπους κατάλογον ὄλων τῶν κινητῶν πραγμάτων τῆς Μονῆς, τὰ ὅποια μεταχειριζόμενος μέ προσοχὴν εἰς τὴν χρῆσιν τῆς Μονῆς, θέλει ἀποδώσει εἰς τὸ τέλος τῶν ἔξ ἐτῶν σῶα καί ἀνελλιπῆ ὦν ὑπόχρεος ν' ἀναπληρώση τὰ τυχόν λείποντα ἐξ ἰδίων του, παρομοίως θέλει κάμη καί διὰ τὰ δένδρα ξυλικῆς.

Ἰ Ὅπου εἶναι δένδρα κάρπιμα, ἐλαιῖς καί συκαμιναιῖς, δέν θέλει σπειρῆ πρῶμιῶν (ηθελαν νά πουν: πρῶιμα) ἐκτός κουκιῶν καί καλαμποκιοῦ, διὰ νά μὴν ἀδυνατοῦν τὰ δένδρα.

Τὰ δέκατα ὅλα εἰς τούς μουλτεζιμίδες¹⁵ θέλει τὰ πληρώνει αὐτός· ἢ ἂν ἡ χώρα ἔχη ἀγορασμένα τὰ δέκατα θέλει πληρῶνῃ αὐτός πρὸς τὴν χώραν τὸ ἀνάλογον εἰς τὴν Μονὴν ἀπὸ τὰ δέκατα κατὰ τὸ οὐσουλί¹⁶ τῆς χώρας, ὁ φόρος κλ. δευτέρια εἶνε εἰς βάρος τοῦ ἰδίου Γρηγορίου.

Τὰ γρόσια τοῦ κεισιμοῦ τούτου (ἀρχομένου ἀπὸ τῆς α' τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ τρέχοντος ἔτους χιλιοστοῦ οκτακοσιοστοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔκτου καί λήγοντος τὴν τριακοστὴν τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός τοῦ ἔτους χιλιοστοῦ οκτακοσιοστοῦ πενητηκοστοῦ δευτέρου· τὸ δὲ μαξούλι ἐλαιῶν εἰς τὸ σπάρσιμον τοῦ ἔτους 1852 θέλει ἀνήκει αὔθις εἰς τὴν Κοινότητα, θέλει πληρῶση, ὁ ρηθεῖς Γρηγόριος πρὸς τούς Ἐπιτρόπους τῆς Σχολῆς μετὰ κάθε ἐξαμηνίαν ἀπὸ

της σήμεραν ανά 500 γρ(όσια) δηλαδή θέλει άρχιση από της α΄ Απριλίου του 1847 δίδων πεντακόσια γρ(όσια), και καθεξής την α΄ Οκτωβρίου του αυτού έτους και καθεξής έως τό τέλος των έξ χρόνων θέλει ξεπληρώνη τας έξ χιλιάδας γρόσια.

Τά έξοδα έπιστασίας της μονής, ξανασύρματος¹⁷ κλ. άνήκουν εις τόν ρηθέντα Γρηγόριον, καθώς και τό αναγκαίον έλαιον διά τας κανδήλας και λοιπάς ύπηρεσίας της Μονής.

Ύποχρεούνται οι Επίτροποι της Σχολής νά τόν συνεργούν προστατεύοντάς τον εις κάθε του έύλογον αίτησιν άφορώσαν τήν προφύλαξιν, καλλιέργειαν και πρόδοον των κοινών αύτών ύποστατικών.

Κατ' έτος δηλαδή κατά τας άρχάς της άνοιξεως ό ρηθείς Γρηγόριος θέλει δίδη λόγον των πράξεών του εις τούς Επίτροπους της Σχολής και λοιπούς οικοκυρούς, και θέλει άποδεικνήν πόσον προήξε (δεν καταλαβαίνω την έννοια της λέξης) τά κοινά αυτά κτήματα, άκούων και τας περαιτέρω οδηγίας των άφορώσας πρός τόν σκοπόν τουτόν, ώστε ληξάντων των έξ έτών της ένοικιάσεως των κτημάτων τούτων, άφ' ου φανή ή πρόδοος της καλλιεργείας των θέλει άποφασισθη και αύθις ό όρος και της δευτέρας παρά του αυτού ένοικιάσεως επί αναλόγω τιμή της προόδου των κτημάτων.

Όθεν έγέγοντο δύο όμοια του παρόντος συμφωνητικού ύπογεγραμμένα παρ' άμφοτέρων των μερών δι' ασφάλειαν και της σχολής ό του ένοικιαστού Γρηγόριος

Τη α΄ Οκτωβρίου 1846 Μηλιαίς

(Υπ.) Γρηγόριος Γεωργίου βαιβεώ».

Ο ενοικιστής ανταποκριθηκε στο χρέος-του, όπως βλέπουμε στη σημείωση (χρ. Θ/42). Έδωσε δηλαδή στα έξ χρόνια 6.000 γρόσια. Πήρε όμως από τα χρήματα του μοναστηριού, την πρώτη φορά (18.2.1847) 498,20 γρόσια και τη δεύτερη (30.9.1847) άλλα 501,20 γρόσια για να αποπληρώσει, όπως υπογραμμίζεται, «το φιλότιμον κλ(π). του Αγίου Δημητριάδος».

Αλλά το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου είταν υποχρεωμένο, μια και ανήκε στη χώρα, να χρηματοδοτεί κάθε τόσο και τη σχολή των Μηλιών. Από δύο καταστάσεις, λοιπόν, που σώζονται στη μηλιώτικη βιβλιοθήκη (Θ/43 και Θ/44) βλέπουμε πως ο ενοικιστής Γρηγόριος έδωσε, για λογαριασμό του μοναστηριού, ανάμεσα στα άλλα, και τα πιο κάτω ποσά: 498,26 γρόσια(Φλεβάρης 1847), 501,20 γρόσια (Απρίλης 1847) 800 γρόσια (Μάης 1849), 460 γρόσια (Απρίλης 1850) κλπ.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ με τον «Αϊ-Νικόλα», και το δεύτερο μοναστήρι των Μηλιών «Αγία Παρασκευή» με τα κινητά και ακίνητα έχοντά-του, είταν στην κυριότητα της χώρας και ενοικιαζόταν, φαίνεται, κανονικά. Είχε κι αυτό χωράφια πολλά, σύμφωνα με μία υπογράμμιση του μηλιώτη περιηγητή Αργύρη Φιλιππίδη¹⁸. Έχουν (οι Μηλιές) και μοναστήρια δύο καλά, του άγιου Νικολάου και της αγίας Παρασκευής, τά όποια είναι προικισμένα με μούλκια πολλά».

Όπως λοιπόν του Αγίου Νικολάου, έτσι και της Αγίας Παρασκευής τα κτήματα τα μισθωναν, όπως βλέπουμε σε μία θεβαίωση του ενοικιαστή από τα 1849, που σώζεται - ανέκδοτη ως σήμερα - στον ΙΘ΄ φάκελο (αριθμ.26) της βιβλιοθήκης στις Μηλιές. Άλλοι όροι θέβαια εδώ, άλλο και το πρόσωπο του μισθωτή, που είναι και πάλι παπάς, όχι από σύμπτωση, όπως πιστεύω. Νομιζώ πως κι αυτή η θεβαίωση ενδιαφέρει εδώ, έστω κι αν αφορά άλλο μοναστήρι, για να έχουμε μια δυνατότητα για σύγκριση:

«Επειδή σήμεραν τήν αην Μαρτίου του 1849 τό Κοινόν των Μηλεών εύαρεστήθη νά μουΐ ένοικιάση δι' όκτώ χρόνους τήν περιοχήν όλην της Αγίας Παρασκευής και τά έν αύτῃ δένδρα, διά νά άπολαμβάνω πρός ιδιόν μου όφελος όλα αύτῆς τά προϊόντα και τά φύλλα των συκαμινεών¹⁹ και ύπόσοχομαι έγώ ό ύποφαινόμενος Παπαΐ Ίωσηφ νά κάμω τά έφεξής: Α)νά πληρώνω κατ' έτος τήν α΄ Σεπτεμβρίου ανά γρόσια τετρακόσια πενήντα αριθμ.450 ώστε εις τήν λήξιν των όκτώ έτών ήτις θέλει γέννει τήν α΄ Μαρτίου 1857 πενήντα έπτά θέλω έχει πρός τό Κοινόν πληρωμένα γρόσια τρεις χιλιάδας έξακόσια.

Β)νά φυτεύω εις αύτήν (δηλαδή τήν περιοχή του μοναστηριού) φασούλια, καλαμπούκιον και τά τοιαύτα έκτός πρωίμιών. Νά φυτεύω όπου είναι τόπος συκαμινεάς και διάφορα άλλα όπωροφόρα δένδρα. νά καλλιεργώ άδιακόπως και μετ' έπιμελείας τόν τόπον πρός προαγωγήν των δένδρων εις καλλίστην κατάστασιν. νά κατασκευάσω όπου πρέπει πεζούλας και μάλιστα μίαν μεγάλην πρός τό μέρος του Αύθήτη²⁰ διά νά δεθῃ ό τόπος. νά κόψω σούδα (δηλαδή

βαθύ αυλάκι) πρὸς τὸ ἐπάνω μέρος καὶ νὰ φυλάττω τὸν κερεστὲν καὶ ὅλα τὰ δένδρα διὰ νὰ μὴ
τὰ βλάβη οὐδεὶς. Δι' αὐτὰ ταῦτα ἔδωσα τὸ παρὸν μου εἰς χεῖρας των καὶ ὑποφάινομαι
τὴν α' Μαρτίου 1849 ἐν Μηλείαις

1) 1849. 10/21/21 Κωνσταντῖνος Βασιλειαν

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ τὴν παραπάνω παρένθεση, ξαναγυρίζουμε στο πρῶτο μοναστήρι. Στὰ 1849 λοιπὸν
οι Μηλιῶτες διέταξαν τὸν γνωστό-μας ηγούμενο τοῦ «Ἁγίου Νικολάου» παπα-Γρηγόριο νὰ
φκειάσει τὴ σκεπὴ με δικά-του ἔξοδα, ἀφοῦ τοῦ χάρισαν τοὺς φόρους τῶν ἕξι χρόνων. Ο
ηγούμενος συμφώνησε καὶ μάλιστα ἀνάλαβε νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργο μὲσα σὲ τακτὴ προθεσμία. Σὲ
περίπτωση ποὺ δε θα το ἔφερερνε σὲ πέρας, ὁμολογοῦσε πὼς εἶταν υποχρεωμένος νὰ πληρῶσει
τοὺς φόρους. Νὰ τι βεβαιῶνε ακριβῶς : (Φάκ. Θ. ἀριθμ.23).

« Ἅγιος Νικόλαος ὁ Γέρος » στὶς Μηλιές τοῦ Πηλίου [1982]. Ἕνα σπάνιο φαινόμενο: στὴν
πλακοσκέπαστη σκεπὴ τῆς κόγχης ἔχει φυτρώσει μία βέντζα ἕως 3 μέτρα ὕψος!

«Επειδὴ τὸ Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἶναι Χρεια νὰ σκεπασθῇ καλῶς διὰ νὰ μὴ
προέλθῃ βλάβη τις εἰς αὐτὸ, καὶ ἐπειδὴ χρειάζονται ἔξοδα ἰκανά, σήμερον τὸ Κοινὸν τῶν
Μηλεῶν μὲ διέταξε νὰ κάμω αὐτὰ ἕξ ἰδίων μου χρημάτων καὶ μοῦ ἐχάρισε τοὺς φόρους ὅλους
τῶν ἕξι ἐτῶν, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ συμφωνητικὸν εἶμαι ὑπόχρεος νὰ πληρῶνω κατ' ἔτος. Διὰ
τοῦτο δίδω ὑπόσχεσιν σήμερον νὰ τὸ σκεπάσω ἐντὸς ὀλίγου, ὥστε τὴν α' τοῦ ἔλεουσμένου
Μαΐου, ἐάν τοῦτο δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ, ἡ χάρις αὐτῆ εἶναι ἄκυρος, καὶ θέλω πάλιν πληρῶσω τοὺς

φόρους κατά την πρώτην συμφωνίαν. Ὅθεν δίδω τό παρόν μου εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειάν των, καί ὑποσημειοῦμαι.

τὴν 4 Μαρτίου 1849 ἐν Μηλείαις

Παπᾶ Γεωργίου εἰς τὸν Ἰωάννου
Ζουσοχωρίου

Στα 1852 ἔληξε κανονικά ἡ συμφωνία μεταξύ των ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς καὶ τοῦ ἐνοικιαστῆ των μοναστηριακῶν κτημάτων Γρηγορίου Γεωργίου παπα-Πανταζῆ. Ἐγινε λοιπὸν τότε ἄλλη συμφωνία (8 Σεπτεμβρίου 1852), ἀλλὰ ὄχι με τὸ ἴδιο πρόσωπο. Τούτῃ τῇ φορᾷ ἐνοικιαστῆς παρουσιάζεται ὁ παπα-Πανταζῆς, πατέρας ἰσως τοῦ προηγούμενου. Αὐτὸς κι ἀνάλαβε τὰ κτήματα γιὰ δέκα χρόνια, με τὴ συμφωνία νὰ πληρώνει 1300 γρόσια τὸ χρόνο.

Κατὰ τὰ ἄλλα οἱ ὅροι τῆς ἐκμίσθωσης εἶταν οἱ ἴδιοι, που εἶδαμε καὶ στο προηγούμενο συμφωνητικὸ τοῦ 1846 με μίᾳ ὅμως προσθήκῃ. Πως τὰ πρόβατα-τὰ μόνὰ ζῶα που προτιμιόνταν στα καλλιεργημένα χωράφια-θα βοσκοῦσαν ἐκεῖ «πρὸς κοπριμόν». Θαρρῶ, λοιπὸν, πως περιπτεῦει ἡ καταχῶρηση αὐτοῦ τοῦ συμφωνητικοῦ, παρὰ τις κάποιες ἐκφραστικὲς διαφορὲς. Ὡστόσο εἶναι χρήσιμο, νομίζω, νὰ μεταφέρω ἐδῶ τὰ ονόματα των Μηλιωτῶν, που υπογράψανε τὸ χαρτί, κρατώντας βέβαια καὶ τὴν ὀρθογραφία-τους:

«Οικονόμος παπᾶ Κωνσταντῆς
Αργύρης Ν. Φιλίππου
Κωνσταντῖνος Ραζῆς
Ἄγγελῆς Εὐσταθίου
Κωνσταντῖνος Ἰωάννου
Διμήτριος γεωργατζῆ
Γιάννης Μαργαρόνῃ
Κωνσταντῖς Γεώργῃ
γεώργιος δημητρίου παρὸν
Διμήτρως Γεωργίου Σοκολδάσι(;) παρὸν
Κωνστολῆς Χαδελί παρὸν
Νικολὸς Αντριᾶ παρὸν
ἀποστόλης Δημητρίου παρὸν

Θεόδωρος ἀποστόλου
Γιανῆ ἀναγνωστ(ου)
ἀποστολῆς βαγγεληνακου
Γεώργῃς Δημητρίου
Αργύρης Ἰωαννίδης
ἀποστόλι βασιῆλοι
γεωργῃς παπᾶ στάθη
Νικολῆς Ἀναγνώστου
Γεώργῃς Δημητρίου,
ευστάθῃς διμήτρι
παναγιωτῃς Φηλιπα
πανταζῆς Νικολοῦ
Νικολὸς κίριτ(;)
Δῆμος Ἰωαννίδης
Κωνσταντῖνος Διμήτριου»

Δύο χρόνια πιο ὕστερα (1854) ἐγινε μίᾳ ἐπισκευῇ στο μοναστήρι, με τὴν πρωτοβουλία τοῦ παπα-Πανταζῆ, γιὰ τὴν ὁποία καὶ δόθηκαν 150 γρόσια (βλ. χργρ. Θ/29).

Ἡ γραφτῆ αὐτῆ πληροφορία εἶναι καὶ ἡ τελευταία. Ἀποκεῖ κι ὕστερα κανένα στοιχεῖο δὲν μπόρεσα νὰ ἐπισημάνω τόσο στη βιβλιοθήκῃ των Μηλιῶν, ὅσο κι αλλοῦ. Μολαταῦτα ξέρουμε πως ἡ παράδοση τῆς μίσθωσης κτημάτων τοῦ μοναστηριοῦ συνεχίζεται ἴσαμε σῆμερα, ἀν καὶ τὰ περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ ἔχουν ἐγκαταλειφτεῖ καὶ δύσκολα βρίσκονται ἐνοικιαστῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- (1) Κανείς δὲν ξέρει πότε ἔφυγε ὁ τελευταῖος καλόγερος. Πρέπει πάντως πρὶν ἀπὸ τὸ 1900.
- (2) 17...Ἡ χρονολογία ἔχει γραφεῖ λαθεμένα.
- (3) Ἀρματολὸς τοῦ Πηλίου στα χρόνια τούτα. Πρέπει νὰ εἶταν ἀδερφὸς τοῦ καπετᾶν Κυριάκου

- Μπαστέκη, που έγινε αρχηγός στην επανάσταση της Θεσσαλομαγνησίας το 1821. Γενικά οι Μπαστεκαίοι ήταν ηρωική αρματολική γενιά, και κάποιοι από αυτούς έδωσαν το όνομά-τους και με ειρηνικά έργα στο Πήλιο. Έφκιασαν μοναστήρια, κατασκεύασαν θρύσες κλπ. (Βλ. α: Γιάννη Κορδάτου, Το αρματολικί του Πηλίου, Θεσσαλικά Χρονικά, τόμ. Α΄, εν Αθήναις 1930, σελ. 87-93, καθώς και: Ιστορία της επαρχίας Βόλου και Αγιάς, Αθήνα (1960), σελ. 238, 573, 803, 858, 860 κλπ. β: Απ. Γ.Κωνσταντινίδου, Καπετάν Μπασδέκηδες, Οι ηρωικοί οπλαρχηγοί του Πηλίου, περιοδ. «Πανόραμα», Φεβρουάριος 1939, σελ. 53 (13)-54(14). γ:Γιώργου Θωμά, Ανέκδοτη αλληλογραφία του Γρηγορίου Κωνσταντά και του Γιάννη Μπασδέκη αρματολού του Πηλίου, «Θεσσαλικό Ημερολόγιο», τόμ. Γ΄, Λάρισα 1982, σελ. 33-55, και ανάτυπο, σελ. 27.
- (4) Βλ. εφημερίδα του Βόλου «Η Θεσσαλία» 21 Απριλίου 1981.
- (5) Θεοδόση Κ. Σπεράντσα, Τα περιωθέντα έργα του Αργύρη Φιλιππίδη, Αθήναι 1978, σελ. 170.
- (6) Μου την είπε στα 1978 ο μηλιώτης Τριαντάφυλλος Καραγιάννης, 83 χρόνων και μου την επιβεβαίωσε αργότερα ο επίσης μηλιώνης Παρίσης Οικονομάκης 86 χρόνων.
- (7) Το ίδιο πάλι έκαναν οι προύχοντες και στο άλλο μοναστήρι της Αγίας Τριάδας, σύμφωνα με άλλη παράδοση, που διάσωσε ο Γιάννης Κορδάτος (Βλ.Ιστορία της επαρχίας Βόλου και Αγιάς όπ. π, σελ. 334-335).
- (8) Από ένα ανέκδοτο συμφωνητικό γράμμα, που πρόκειται να δημοσιεύσω αλλού, μαθαίνουμε πως ο ναός αυτός του Αγίου Νικολάου του Νέου χτίστηκε στα 1843. Πιο σωστά είναι να λέμε πως ανακαινίστηκε το 1843, αφού υπήρχε και στο 1814 ναός του Αγίου Νικολάου εκεί [Βλ.σχετικά Ρήγα Καμηλάρη, Γρηγορίου Κωμσταντά (Βιογραφία - Λόγοι Επιστολαί) Αθήναι 1887, σελ. 24]. Φαίνεται λοιπόν, ότι η νέα εκκλησία υψώθηκε πάνω στα θεμέλια της παλιάς.
- (9) Χισμέτια: τούρκικη λέξη, που σημαίνει υπηρεσία, δουλιά.
- (10)Τούρκικη λέξη. Σημαίνει:συμφωνητικό.
- (11)« Ό,τι περικόλο» ό,τι περισσεύει.
- (12)Πρώτη φορά συναντώ τέτια περίπτωση. Υποθέτω πως εννοεί: έδωκε στον επίσκοπο τα γρόσια από φιλοτιμία.
- (13)Αγροτική τοποθεσία. Έτσι λέγεται έως σήμερα.
- (14)Το τοπωνύμιο έχει ατονήσει σήμερα, διότι η περιοχή λέγεται «τ΄ Αγίου Νικολάου». Πιθανό, πάντως το «Γερονικολέικα» να προήρθε από την ονομασία «Γέρος», που είχαν δώσει παλιά στο μοναστήρι: (Γέρο-Νικολός, Γερονικολέικα).
- (15)Τούρκικη λέξη: Φοροεισπράχτορες τούρκοι.
- (16)Ουσούλ:νόμισμα, σύστημα.
- (17)Πιστεύω πως η λέξη προέρχεται από το ρήμα «ξανασέρνω» που στην ντοπιολαλιά του Πηλίου σημαίνει «ανακαινίζω», «ξαναφρεσκάρω».
- (18)Θεοδόση Κ. Σπεράντσα, όπ. π., σελ.170.
- (19)Με τα φύλλα τούτα, όπως είναι γνωστό, συντηρούνταν ο μεταξοσκώληκας, που η καλλιέργιά-του ήταν απλωμένη και στις Μηλιές θέβαια, όπως και στα υπόλοιπα χωριά του Πηλίου. Μια καλλιέργια, που διατηρήθηκε - σε πολλά χωριά - ίσαμε τα κατοχικά χρόνια.
- (20)Πιθανό να πρόκειται για κάποιο όνομα κτηματία.
- (21)Από ανέκδοτα πάλι χειρόγραφα, που σώζονται στη μηλιώτικη βιβλιοθήκη, μαθαίνουμε ότι ο παπα-Ιωσήφ παράδωσε το πνεύμα γύρω στις 25 Απριλίου 1873, αφήνοντας αρκετή κινητή και ακινητη περιουσία.

Γιώργος Θωμάς